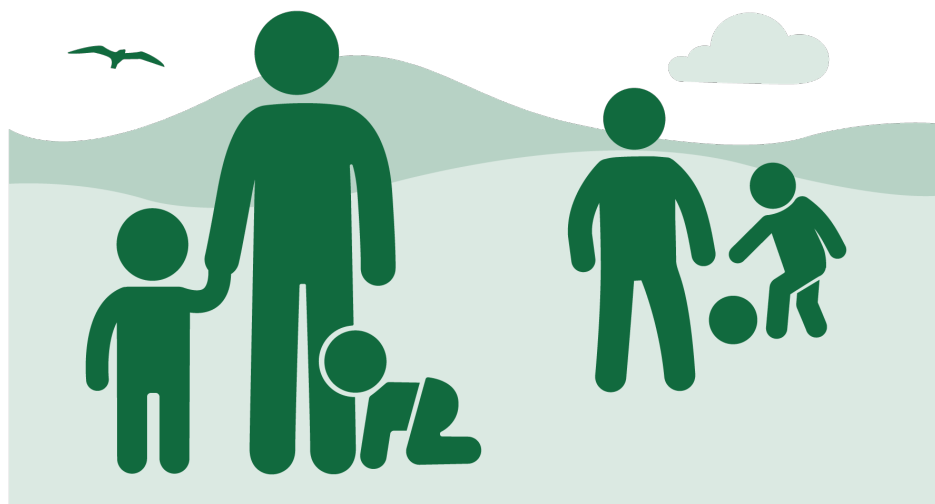

Isländska föräldrars föräldrapenninguttag mest jämställt i Norden

Omkring ett års föräldraledighet med ersättning för inkomstbortfall är norm i de nordiska länderna. Island reserverar störst andel av föräldraförsäkringen till vardera föräldern och uttaget av föräldrapenning är också mest jämställt där. Svenska pappor tar ut en relativt stor del av dagarna, men delar av uttaget sker när barnet är betydligt äldre än i övriga nordiska länder.

De nordiska länderna lyfts ofta fram som föregångsländer genom att ha en föräldraförsäkring som gör det möjligt för kvinnor att kombinera arbete och föräldraskap och samtidigt uppmuntra män att vara föräldralediga. Det finns tydliga likheter i de nordiska föräldraförsäkringssystemen, men också vissa skillnader. I den här korta analysen beskrivs systemens utformning utifrån några centrala aspekter. Analysen beskriver även hur föräldrapenninguttaget fördelas mellan kvinnor och män, samt sysselsättningsgapet mellan könen i de nordiska länderna.

Korta analyser 2024:4

Försäkringskassan
Avdelningen för ledningsstöd
och analys

Korta analyser är en rapportserie från Försäkringskassan som presenterar aktuell statistik och analys i ett kort format. I slutet av rapporten finns länkar om du vill läsa mer.

FK-nr: 116-45

Om föräldraförsäkring och föräldrapenning i Sverige

De som är hemma med sitt barn i stället för att arbeta, söka arbete eller studera kan få föräldrapenning.

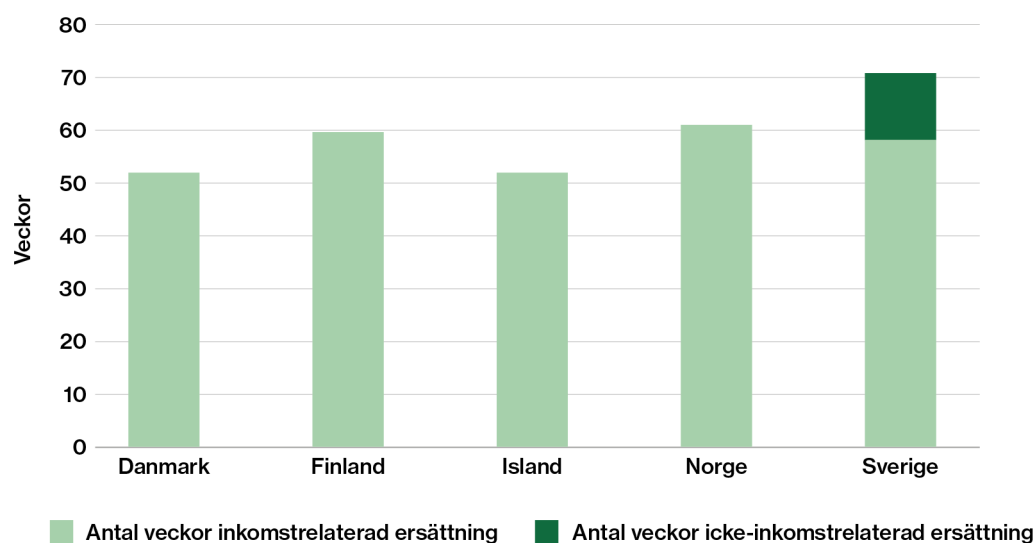
Föräldrar med delad vårdnad kan få totalt 240 dagar med föräldrapenning var, totalt 480 dagar. Av dessa är 390 dagar relaterade till föräldrarnas tidigare inkomst medan resterande 90 dagar är på så kallad lägstanivå som betalas ut med 180 kronor per dag.

Föräldraförsäkringen består idag av föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning. Längre fram i analysen beskrivs även hur systemen i de övriga länderna är uppbyggda.

Omkring ett års föräldraledighet med ersättning för inkomstbortfall är norm i Norden

Sverige har den längsta föräldraförsäkringen räknat som antal veckor med rätt till betald ledighet per barn. Den svenska föräldraförsäkringen inkluderar både inkomstrelaterad ersättning och dagar som ersätts med en lägre summa, så kallade lägstanivådagar. Jämförs bara den inkomstrelaterade delen så är den norska försäkringen, tätt följt av den finska, istället marginellt längre. Omkring ett års föräldraledighet med ersättning för inkomstbortfall kan sägas vara norm i Norden.

Antal veckor med betald föräldraledighet* i nordiska länder

*I flera av de nordiska länderna ges allmän graviditetspenning till alla kvinnor, utan behovsprövning. Denna typ av graviditetspenning har inkluderats i jämförelsen. I Sverige används dagar från den ordinarie föräldrapenningen innan födseln om det inte finns särskilda skäl som ger rätt till graviditetspenning, den svenska graviditetspenningen är därmed inte inkluderad.

I alla länder utom Sverige finns viss möjlighet att stanna hemma längre med sitt barn efter föräldraledigheten, med ersättning från staten eller kommunen i form av vårdnadsbidrag, som är ett lägre belopp utan koppling till tidigare inkomst. Räknas vårdnadsbidraget in är den betalda ledigheten längst i Finland, tre år. Vårdnadsbidraget används också i störst utsträckning i Finland. År 2022 tog föräldrar till 36 procent av de berättigade barnen i landet emot bidraget. På Island och i Danmark är det upp till varje kommun om de vill erbjuda vårdnadsbidrag.

Vårdnadsbidrag i de nordiska länderna

	Danmark	Finland	Norge	Island	Sverige
Vårdnadsbidrag	Ingen rättighet men kan ges av kommunen.	Ja.	Ja.	Ingen rättighet men kan ges av kommunen.	Nej.
Längd	Som mest ett år. Regler varierar mellan kommuner.	Tills barnet fyllt 3 år.	Tills barnet blivit 19 månader.	Varierande regler. Ofta till barnet är cirka 2 år.	–

Minst andel reserverad tid i Danmark och Sverige

Norge var det första landet i världen som införde en månad i föräldraförsäkringen som var reserverad för vardera föräldern år 1993, tätt följt av Sverige år 1995. Idag kräver direktiv från EU att alla medlemsländer ska erbjuda minst fyra månaders ledighet per förälder, varav två månader inte ska gå att föra över till den andra föräldern. Flera av de nordiska länderna har de senaste åren ökat den reserverade tiden så att den är längre än så. Danmark har ökat antal reserverade veckor som en direkt följd av det nya direktivet från EU.

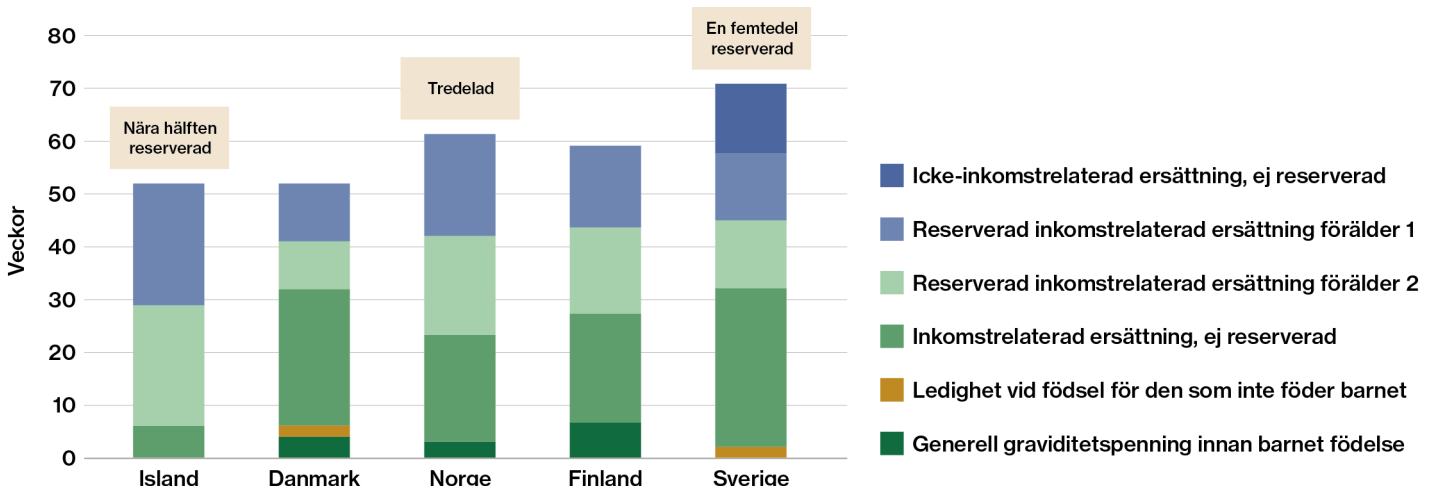
Den isländska försäkringen är nästintill jämnt fördelad mellan föräldrarna. Den ett år långa ledigheten delas lika mellan föräldrarna, med undantag för 6 veckor som kan överlåtas. Norge har en tredelad försäkring där en tredjedel av dagarna är reserverade för respektive förälder och en tredjedel kan delas fritt. Den finska modellen liknar den norska, men är inte fullt ut tredelad.

I Sverige och Danmark är omkring en femtedel av försäkringen reserverad för vardera föräldern. Eftersom den svenska försäkringen totalt sett är något längre än den danska är antalet reserverade veckor något fler i Sverige. Om lägstanivådagarna, som är unika för Sverige, räknas bort är en fjärdedel av försäkringen reserverad. Då räknas även de 10 dagar som ges till den förälder som inte föder barnet vid födseln in. Om graviditetsledigheten räknas bort i Danmark är en fjärdedel reserverad även där.

Om den ena föräldern både tar ut all egen och all gemensam ledighet kan den vara hemma med ersättning från föräldraförsäkringen längst tid i Sverige, givet att lägstanivådagarna räknas in. Men om endast den inkomstrelaterade ersättningen räknas med är skillnaderna mellan länderna små, bortsett från Island där den längsta ledighet som kan tas ut av den ena föräldern är väsentligt kortare än i övriga länder. Som nämnts finns i alla länder utom Sverige även möjlighet att stanna hemma längre genom vårdnadsbidrag. Samtliga länder erbjuder även viss rätt att stanna hemma obetalt. Det innebär att det är möjligt att vara borta från arbetet betydligt längre än den tid som ersätts av föräldraförsäkringen.

” Idag kräver direktiv från EU att alla medlemsländer ska erbjuda minst fyra månaders ledighet per förälder, varav två månader inte ska gå att föra över till den andra föräldern.

Antal reserverade och gemensamma veckor med betald föräldraledighet

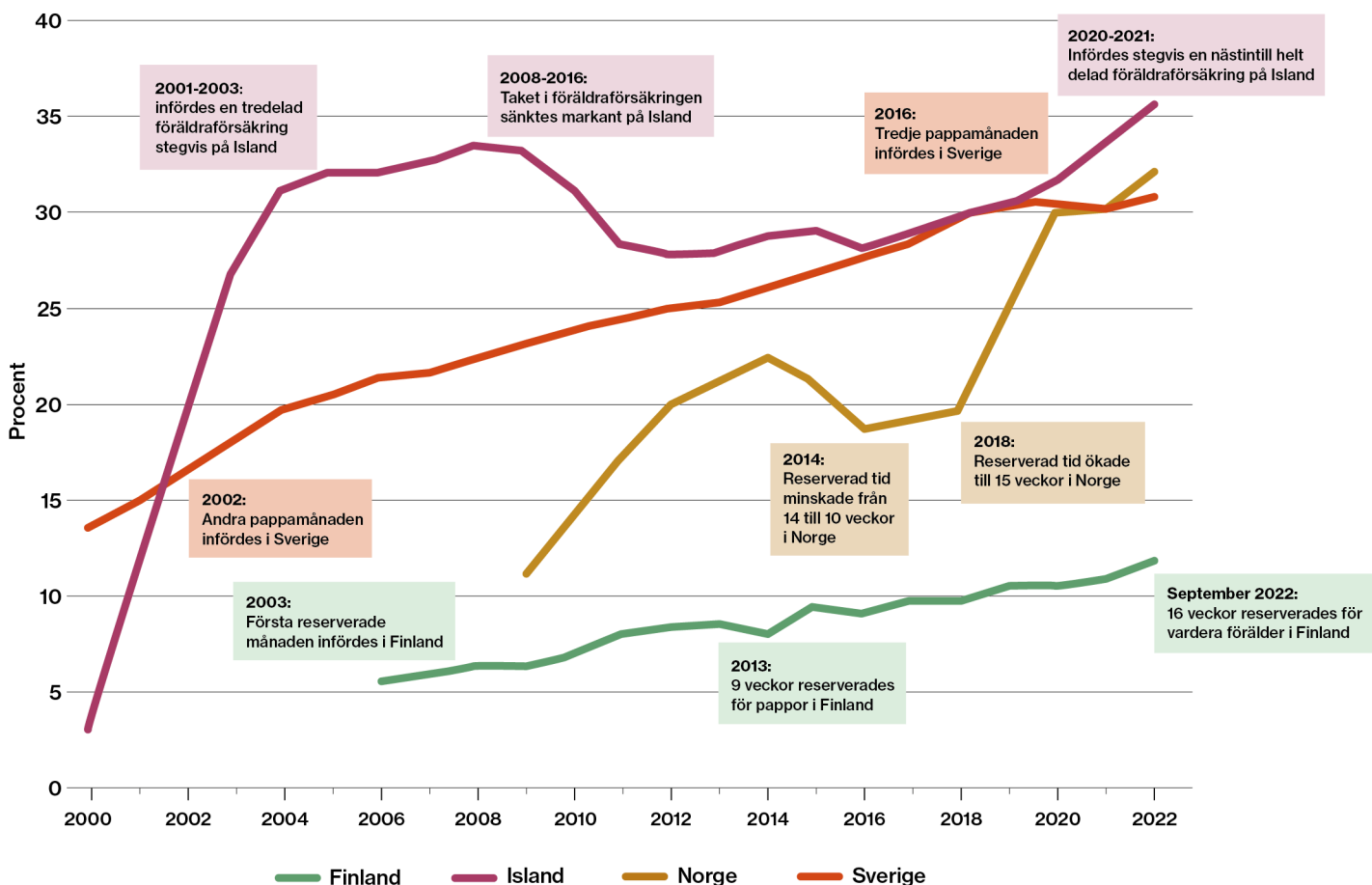

När dagar reserverats har mäns ledighet ökat

För alla nordiska länder utom Danmark finns statistik som visar hur männens andel av föräldrapenninguttaget har förändrats över tid. Statistiken visar en ökning av männens uttag i alla dessa länder över tid, även om det också skett tillfälliga minskningar. Både ökningarna och minskningarna har delvis drivits på av politiska reformer. Till exempel ökade pappornas andel av föräldrapenninguttaget på Island i takt med att landet stegvis införde en tredelad föräldraförsäkring i början på 2000-talet. När ett lägre tak infördes i försäkringen mellan åren 2008–2016 ledde det till att pappors uttag minskade, för att sedan öka igen när taket åter höjdes. När den isländska försäkringen år 2020 delades i princip lika ökade pappornas andel av uttaget ytterligare. Mellan 2009 och 2018 har den reserverade tiden i Norge både ökat och minskat. Den norska utvecklingen visar att den reserverade tiden fungerar som en stark norm i landet där pappor direkt anpassar sitt uttag till rådande regelverk oavsett om den avsatta tiden ökar eller minskar. I Sverige har två förlängningar av den reserverade tiden införts sedan millennieskiftet, först från en till två månader år 2002 och sedan till tre månader 2016. Pappornas uttag har ökat som effekt av båda dessa reformer och det har fortsatt öka över tid. I Finland är pappors andel av föräldrapenninguttaget mindre än i övriga nordiska länder som redovisas här. Men även här har uttaget ökat över tid.

” Både ökningarna och minskningarna av männens uttag har delvis drivits på av politiska reformer.

Mäns andel av föräldrapenninguttaget 2000–2022

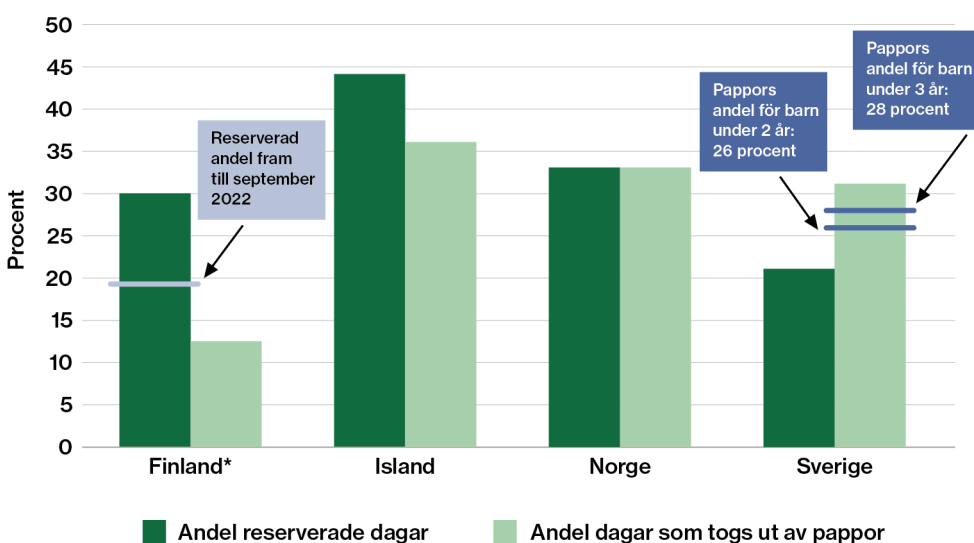

Pappor i Sverige tar i genomsnitt ut fler än de reserverade dagarna

År 2022 följde norska mäns uttag av föräldrapenning i genomsnitt den reserverade tiden, medan de isländska och finska männen i genomsnitt tog ut en mindre andel än vad som var reserverad samma år. I såväl Finland som på Island har den reserverade tiden utökats i närtid. I Finland infördes de nya reglerna 1 september 2022 och på Island 1 januari 2021. Därmed är det möjligt att männens uttag kommer att öka på sikt när de nya reglerna är fullt ut implementerade i de båda länderna.

De svenska männens genomsnittliga andel av föräldrapenninguttaget var istället betydligt högre än den reserverade tiden. Svenska föräldrar kan ta ut föräldrapenning fram till barnets 12-årsdag. Vi kan inte förutspå hur svenska pappors uttag skulle påverkas om gränsen för att ta ut dagar skulle dras vid barnets 2-årsdag (som på Island och i Finland) eller 3-årsdag (som i Norge), eftersom det sannolikt skulle påverka när pappor väljer att ta ut sina dagar. Men vi kan konstatera att om vi bara tittar på barn upp till 2 respektive 3 år så är pappornas andel av föräldrapenninguttaget lägre i Sverige, 26 procent för barn upp till 2 år och 28 procent för barn upp till 3 år, jämfört med 31 procent om samtliga barn inkluderas.

Reserverad tid och mäns andel av föräldrapenninguttaget 2022

Regler för när föräldrapenningdagar ska tas ut och rätt till obetald ledighet

Sverige

Föräldrar med barn under 18 månader har rätt att vara lediga på heltid, utan krav på att ta ut föräldrapenning. Därefter gäller rätt att vara ledig med föräldrapenning fram till barnets 12-årsdag. Max 96 dagar kan sparas efter barnet fyllt 4 år.

Danmark

Föräldrapenning ska tas ut innan barnet fyller 1 år. Men 5 veckor kan skjutas upp fram till barnets 9-årsdag. Ledigheten behöver inte tas ut sammanhängande. Anställda kan vara hemma som längst 56 veckor efter barnets födsel, varav delar då blir obetalda.

Finland

Föräldrapenning ska tas ut innan barnet fyller 2 år. Enligt arbetsavtalslagen har föräldrar rätt att få vårdledighet utan lön tills barnet fyller 3 år.

Island

Föräldrapenning ska tas ut innan barnet fyller 2 år. Varje förälder har rätt till ytterligare 16 veckors obetald ledighet till barnet fyller 8 år.

Norge

Föräldrapenning ska tas ut innan barnet fyller 3 år. Varje förälder kan ta ut ett års obetald ledighet. Den ska ske i direkt anslutning till den betalda ledigheten och starta senast ett år efter att den betalda ledigheten påbörjats.

Föräldrapenninguttaget visar inte hela föräldraledigheten

Hur kvinnor och män tar ut föräldrapenning visar hur de delar på den betalda ledighet som ges via föräldraförsäkringen. Det ger en indikation om hur ansvaret för små barn fördelas mellan föräldrarna och vilken effekt införandet av reserverad tid har haft på pappors uttag av föräldraledighet.

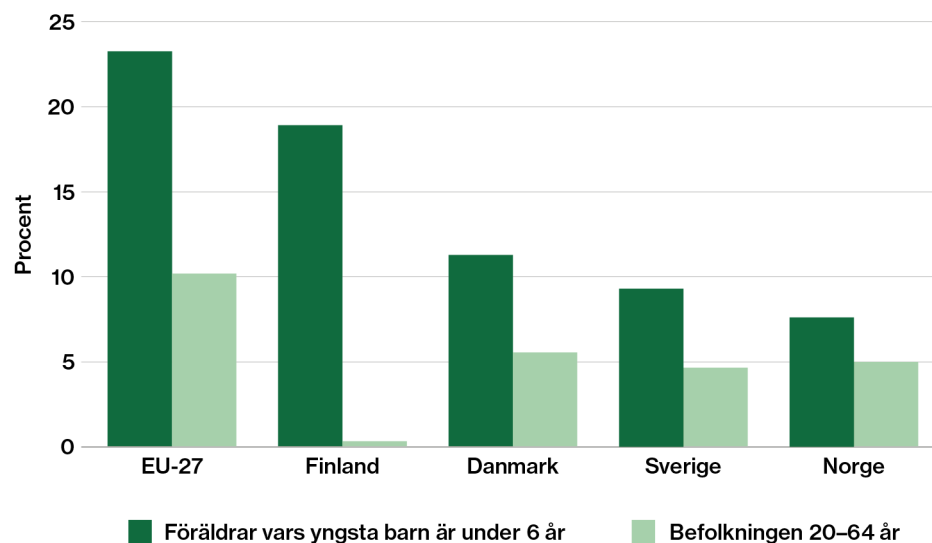
Som beskrivits tidigare finns möjlighet att vara hemma längre med vårdnadsbidrag eller helt obetalt i alla länderna. Nationella undersökningar från flera nordiska länder visar att det särskilt är kvinnor som är föräldralediga utan att ta ut föräldrapenning. Det innebär att pappors andel av den totala ledigheten sannolikt är mindre än den del som gäller enbart dagar med föräldrapenning som beskrivs här. Det betyder också att jämförelsen mellan länderna skulle kunna se annorlunda ut om pappors andel av hela ledigheten var möjlig att jämföra, men sådana jämförbara mått saknas idag. Till det kommer också att pappan kan ta ut sina dagar samtidigt som mamman är hemma, och att hon då kan vara den som faktiskt har huvudansvaret för barnet eller att ansvaret är delat. I Sverige kan inte pappans reserverade dagar tas ut samtidigt som mamman tar ut föräldrapenning, men det är möjligt att ta ut föräldrapenning samtidigt i upp till 30 dagar. Mamman kan också vara obetalt ledig eller ha semester när pappan tar sina reserverade dagar. I övriga länder kan hela eller delar av den reserverade tiden tas ut samtidigt som den andra föräldern är ledig.

Störst sysselsättningsgap bland finska småbarnsföräldrar

Ett sätt att skatta hur föräldraskapet påverkar kvinnor och mäns närvaro på arbetsmarknaden, är att jämföra sysselsättningsgraden mellan kvinnor och män med små barn. Jämfört med genomsnittet i EU är sysselsättningsgraden bland kvinnor hög och skillnaden mellan könen är mindre i samtliga nordiska länder. Skillnaden mellan kvinnor och mäns sysselsättningsgrad är dock större bland småbarnsföräldrar än i befolkningen i övrigt i alla nordiska länder, framförallt i Finland. Som nämnts tidigare använder många finska kvinnor vårdnadsbidraget för att stanna hemma längre med sina barn, vilket kan vara en del av förklaringen.

” Nationella undersökningar från flera nordiska länder visar att det särskilt är kvinnor som är föräldralediga utan att ta ut föräldrapenning.

Sysselsättningsgap mellan kvinnor och män bland småbarnsföräldrar samt i befolkningen 2023

” Jämfört med genomsnittet i EU är sysselsättningsgraden bland kvinnor hög och skillnaden mellan könen mindre i samtliga nordiska länder.

Definitioner och avgränsningar

Den här analysen jämför föräldrapenningen i de nordiska länderna. Utöver att ländernas föräldrapenningregelverk skiljer sig åt finns även andra skillnader. I Danmark är det vanligt med kollektivavtalade och enskilda överenskommelser som ger full lön vid föräldraledighet. Arbetsgivaren kan då få ersättning för en del av den utbetalade lönen från staten. Det betyder också att reglerna för ledighetens längd och reserverad tid kan skilja mellan olika avtal. Det som beskrivs i analysen är regelverket för föräldrapenning som betalas av staten till den enskilda eller till arbetsgivaren.

I Norge kan föräldrar välja mellan att vara hemma en kortare period med 100 procents ersättning av inkomstbortfallet upp till ett visst tak, eller välja en längre ledighet med 80 procents ersättning. Vi utgår i den här analysen från den längre ledigheten eftersom omkring 80 procents ersättningsnivå är standard i de flesta övriga nordiska länder.

Analysen beskriver föräldraledighet för anställda. Andra regler kan finnas för arbetslösa, studerande eller egenföretagare.

Viktigaste resultaten

- Sverige har den längsta föräldraförsäkringen i Norden om lägstanivådagarna räknas in. Den inkomstrelaterade delen är omkring ett år i alla nordiska länder.
- Alla länder utom Sverige har någon form av vårdnadsbidrag som gör det möjligt att förlänga föräldraledigheten med lägre ersättning. Om vårdnadsbidraget räknas in är möjligheten till betald ledighet klart längst i Finland.
- Sysselsättningsgraden är hög bland kvinnor i alla nordiska länder och skillnaden mellan könen mindre än för genomsnittet i EU. Skillnaden är större bland småbarnsföräldrar än i befolkningen i övrigt i alla länder, framför allt i Finland.
- Island reserverar störst andel av föräldraförsäkringen till vardera föräldern och uttaget av föräldrapenningdagar är också mest jämförbart där.
- Svenska pappor har ett relativt högt föräldrapenninguttag trots att den reserverade tiden är kortare än i de flesta andra nordiska länder.
- De svenska reglerna innebär att föräldrar kan ta ut föräldrapenning upp till barnets 12-årsdag och svenska pappor tar därmed ut delar av sin föräldrapenning när barnet är betydligt äldre än i övriga nordiska länder.

Källor och mer att läsa

[Reserverade dagar ökar pappors uttag av föräldrapenning](#)

Korta analyser 2019:1,
Försäkringskassan 2019

Om analysen

I denna jämförelse av föräldraförsäkringssystem i Norden har statistik och information hämtats från ansvariga myndigheters hemsidor för respektive land, [norden.org](#), [nordisk statistikdatabas](#) och Eurostat.

Författare

Jenny Andersson
Analytiker, Försäkringskassan

Presstjänst
010-116 98 88